

THẾ GIỚI NHÌN NGHIÊNG

... BANG GIAO
KẾ CHUYỆN

VŨ SƠN THỦY

Nhấp để xem toàn màn hình
NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Số 6/86 Duy Tân, Cầu Giấy, Hà Nội, ĐT: 080.49221, Fax: 080.49222
Email: suthat@nxbcqg.vn, Website: www.nxbctqg.org.vn
Sách điện tử: www.stbook.vn, www.thuvienoso.vn, sachquocte.vn

Chịu trách nhiệm xuất bản
GIÁM ĐỐC - TỔNG BIÊN TẬP
PGS.TS. VŨ TRỌNG LÂM

Chịu trách nhiệm nội dung
PHÓ GIÁM ĐỐC - PHÓ TỔNG BIÊN TẬP
TS. VÕ VĂN BÉ

Chịu trách nhiệm tổ chức xuất bản điện tử
PHÓ GIÁM ĐỐC
ThS. NGUYỄN THÁI BÌNH

Biên tập nội dung: TS. NGUYỄN THỊ TRANG
ThS. PHAN THI HƯƠNG GIANG
ThS. PHẠM THỊ NGỌC AN

Trình bày bìa: LÊ THỊ HÀ LAN

Chế bản vi tính: NGUYỄN THỊ HẰNG

Sửa bản in: TẠ THU THỦY - NGUYỄN THỊ YẾN

Đọc sách mẫu: NGỌC AN - HƯƠNG GIANG

Số đăng ký kế hoạch xuất bản: 1091-2024/CXBIPH/18-258/CTQG
Quyết định xuất bản số: 3423-QĐ/NXBCTQG, ngày 10/4/2024.

Mã số ISBN: 978-604-57-9595-8

THẾ GIỚI NHÌN NGHIÊNG

... BANG GIAO
KẾ CHUYỆN

VŨ SƠN THÙY

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Trong dòng chảy văn minh nhân loại, lịch sử các dân tộc luôn vận động, biến đổi không ngừng, cùng với đó là những dấu ấn về kinh tế, văn hóa, chính trị, xã hội, hình thành nên bản sắc, đặc trưng riêng có của mỗi quốc gia.

Đặc biệt, trong hai thập niên chuyển giao cuối thế kỷ XX, đầu thế kỷ XXI, tình hình kinh tế - chính trị thế giới có nhiều biến động sâu sắc. Trong đó, quan hệ bang giao giữa các cường quốc như Nga - Mỹ, chính sách, kế hoạch hành động của tổ chức G7, G20, sự phát triển như vũ bão của khoa học công nghệ, trật tự tiền tệ,... đã tác động mạnh mẽ đến cục diện toàn cầu. Sự phát triển thần kỳ, vượt trội của Nhật Bản, Hồng Kông (Trung Quốc), Hàn Quốc, sự lớn mạnh của khối ASEAN, sự thức tỉnh của "con rồng Trung Hoa" đã đem đến hình ảnh một châu Á năng động, hội nhập với nhiều bài học, kinh nghiệm thành công cho các quốc gia trong và ngoài khu vực; là tiền đề tạo nên cục diện thế giới mới trong thế kỷ XXI.

Thực hiện đường lối đối ngoại hòa bình, hữu nghị, Việt Nam đã từng bước thiết lập quan hệ ngoại giao với các nước, tham gia nhiều tổ chức quốc tế, ngày càng nâng cao vị thế quốc gia, đóng góp vào việc xây dựng hòa bình, ổn định và phát triển trên thế giới.

Trong cuốn sách *Thế giới nhìn nghiêng... Bang giao kể chuyện*, tác giả Vũ Sơn Thủy - Đại sứ, Nhà báo, nguyên Tổng Biên tập Báo Thế giới và Việt Nam, Bộ Ngoại giao đã chia sẻ, phân tích những câu chuyện sinh động từ châu Âu đến châu Á, châu Đại Dương, châu Mỹ... Mỗi câu chuyện là một góc nhìn mới, chân thực, sắc sảo về lịch sử hình thành, sự vận động, biến đổi của quốc gia, tổ chức quốc tế, hay các mối bang giao, những vấn đề quốc tế cách đây vài chục năm nhưng đến nay vẫn còn nguyên giá trị thời đại... Qua ngôn từ sống động, giàu hình ảnh, những vấn đề được nhìn nhận, phân tích một cách thấu đáo, đi sâu vào bản chất trong mối liên hệ, so sánh với quá khứ và những dự báo tương lai. Tác giả cũng đã phác họa bức tranh ngoại giao Việt Nam thời đại Hồ Chí Minh, đồng thời gửi gắm tình cảm sâu đậm trong những trang ký túc về một số nhà lãnh đạo của đất nước.

Các bài viết trong cuốn sách đến nay vẫn mang đậm tính thời sự, cung cấp những tri thức quý về lịch sử quan hệ quốc tế, là một nguồn thông tin giúp người đọc nhìn nhận đầy đủ hơn về hiện tại, sẽ là tài liệu bổ ích cho việc tìm hiểu, nghiên cứu về quan hệ quốc tế, lịch sử và kinh nghiệm đối ngoại, ngoại giao.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 01 năm 2024
NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Có chuyện phiếm rằng, ở quốc gia nọ, một hôm có đoàn thanh tra giáo dục đến kiểm tra một lớp tiểu học thì vào đúng tiết Địa lý. Ông trưởng đoàn chất vấn giáo viên chủ nhiệm rằng tại sao lại dùng quả địa cầu bị lỗi để dạy học sinh, đó là một quả địa cầu đứng nghiêng mà không đứng thẳng. Giáo viên chủ nhiệm khẳng định đây là lỗi của nhà sản xuất vì quả nào cũng nghiêng như thế. Ông thanh tra tìm đến kiểm tra nhà sản xuất thì họ đổ lỗi là tại nhà thiết kế cung cấp mẫu như vậy. Nhà thiết kế khi được chất vấn trả lời rằng thiết kế theo đúng tư liệu do nhà khoa học cung cấp. Còn nhà khoa học thì quả quyết rằng Trái đất đứng nghiêng chứ không đứng thẳng.

Vậy việc Trái đất đứng thẳng hay đứng nghiêng thì có gì ảnh hưởng đến tiết học Địa lý hay vùng địa lý mà phải rắc rối? Theo các nhà khoa học, nguyên nhân làm Trái đất đứng

nghiêng là do đã xảy ra hai sự kiện vũ trụ lớn tác động đến nó. Một là, cách ngày nay khoảng 440 triệu năm có một thiên thạch cỡ lớn bay với vận tốc hàng chục km/giây đã lao vào Trái đất làm nó bị nghiêng. Sao Hỏa cũng bị các thiên thạch bắn phá mà thành ra nghiêng. Song do có Mặt trăng "đỡ" nên Trái đất chỉ nghiêng ở góc $23,5^\circ$ so với mặt phẳng Hoàng đạo chứ không nghiêng nhiều như Sao Hỏa là $25,2^\circ$. Chính độ nghiêng này đã làm xuất hiện các vùng khí hậu khác nhau và bốn mùa xuân, hạ, thu, đông trên Trái đất. Cùng với một số điều kiện vũ trụ khác, độ nghiêng lý tưởng này ($23,5^\circ$ với dao động là $1,3^\circ$) của Trái đất đã làm cho nó trở thành hành tinh duy nhất xuất hiện và tồn tại sự sống¹. Nhiệt độ khác nhau, địa hình khác nhau đã tạo nên các vùng khí hậu khác nhau với các điều kiện sinh tồn và cách thức sinh tồn khác nhau giữa các loài sinh vật trên Trái đất. Cách thức sinh tồn ở loài người đã tạo ra văn hóa và do vậy mà trên thế giới có hàng trăm nền văn hóa khác nhau. Khi các cộng đồng người, các quốc gia và cao hơn nữa

1. Độ nghiêng của Sao Hỏa là $25,2^\circ$ cũng tạo nên bốn mùa, song sự dao động của nó là 10° nên làm khí hậu nóng, lạnh cực đoan, không thích hợp cho sự sống (TG).

là các nền văn minh thực hiện sự giao lưu với nhau, họ mang vào đó lợi ích sinh tồn và dấu ấn văn hóa của mình. Hay nói rõ hơn là họ giao lưu vì lợi ích an ninh và phát triển cũng như bản sắc văn hóa của mình. Do vậy, sự bang giao giữa họ được phản ánh rõ nét qua lăng kính “nhìn nghiêng” các sự kiện mà họ đã góp phần tạo ra.

Có thể câu chuyện phiếm ở đầu bài là không có thật nhưng có một sự thật là rất nhiều người trong số chúng ta (kể cả vị trưởng đoàn thanh tra giáo dục nọ) khi nhìn các sự kiện xảy ra đều “nhìn thẳng” chứ không “nhìn nghiêng”. Còn khi thế giới khách quan với vô số sự vật, hiện tượng được “nhìn nghiêng” thì ý đồ của sự bang giao hoặc bản chất của sự vật, hiện tượng sẽ được bộc lộ - mọi mối bang giao sẽ kể câu chuyện thật của mình. Đó chính là cách tiếp cận mà chúng tôi đã áp dụng khi phản ánh về quan hệ quốc tế.

Tôi không có tham vọng viết một cuốn sách kể mọi chuyện bang giao mà chỉ lựa chọn một số bài báo đã đăng, có chỉnh sửa một vài câu chū, để xuất bản thành một cuốn sách nhằm kỷ niệm cuộc đời làm báo của mình và để chia sẻ những thông tin cho những độc giả có sự quan tâm đối với những vấn đề trong quan hệ quốc tế.

Trải qua sự kiểm chứng của thời gian, những bài viết được tuyển chọn trong cuốn sách này cho đến nay có lẽ vẫn còn giữ được tính khoa học và thời sự.

Nhân dịp cuốn sách được xuất bản, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn với TS. Nguyễn Ngọc Trường - nguyên Tổng Biên tập Tạp chí Quan hệ quốc tế - người chịu trách nhiệm chính cho đăng tải các bài viết của tôi mấy chục năm trước. Đồng thời, cảm ơn ông Ngô Tiến Long - nguyên Phó Tổng Biên tập Báo Thế giới và Việt Nam - đã nhiệt tình hỗ trợ để cuốn sách được ra đời.

Xin trân trọng cảm ơn!

Tác giả
VŨ SƠN THỦY

**NGA - MỸ:
BẠN BÈ, ĐỒNG MINH HAY ĐỐI THỦ?**

Phần I

**THẾ GIỚI NHÌN NGHIÊNG
TRONG THẬP NIÊN CUỐI
CỦA THẾ KỶ XX**

Vào cuối thế kỷ XIX, một số nhà chính trị lớn của châu Âu đã tiên đoán rằng, trong tương lai, nền chính trị thế giới sẽ được định đoạt bởi Nga và Mỹ - hai siêu cường của thế kỷ XX... Lời tiên đoán đó đã ứng nghiệm gần đúng trong phần lớn chiêu dài của lịch sử thế giới đương đại. Đặc biệt, trong vòng 50 năm trở lại đây¹, đối đầu, thù địch và Chiến tranh lạnh giữa hai siêu cường Liên Xô (cũ) và Mỹ đã quy định gần như hoàn toàn sự căng thẳng của tình hình thế giới, chia tuyệt đại đa số các quốc gia trên thế giới thành hai trận tuyến đối đầu nhau... Giờ đây, thế kỷ XXI đang đến gần, một trong hai siêu cường đó đã giải thể, nhưng 70% tiềm lực của

* Bài viết đăng trên Tạp chí Thông tin quan hệ quốc tế, số 4, tháng 12/1992.

1. Tức 50 năm cuối của thế kỷ XX (BT).

Liên Xô (cũ) vẫn đang hối tụ dưới quyền kiểm soát của một cường quốc mới, đó là Liên bang Nga. Như vậy, tình trạng quan hệ Nga - Mỹ sẽ như thế nào: Bạn bè, đồng minh hay đối thủ? Đây chắc chắn là một trong những vấn đề quốc tế quan trọng.

Bạn bè?

Ngày 18/6/1992, tại Oasinhthon, trong chuyến thăm cấp cao chính thức đầu tiên tới Mỹ, Tổng thống Nga B. Yeltsin đã tuyên bố rằng, từ nay, Nga và Mỹ không thù địch nữa mà là "bạn hữu" và "bạn hàng". Còn Tổng thống G. Bush thì nói mặc dù là bạn bè nhưng Mỹ vẫn phải duy trì kho vũ khí hạt nhân lớn hơn Nga vì Mỹ có trách nhiệm cao hơn với hòa bình thế giới (!).

Hai nước quyết định giảm kho vũ khí hạt nhân của mỗi bên xuống chỉ còn 1/3. Nga đã đồng ý hủy bỏ bộ phận tinh nhuệ nhất trong lực lượng hạt nhân của mình, đó là 308 tên lửa đạn đạo siêu nòng SS-18. Còn Mỹ thì chấp nhận phá hủy tất cả các tên lửa MX Peacekeeper đã được quảng cáo rầm beng trong suốt 15 năm trời. Thậm chí, Nga còn từ bỏ cả nguyên tắc "ngang bằng" từng theo đuổi mấy chục năm để chấp nhận một cán cân có lợi cho Mỹ. Trước đó, cuộc

dàm phán giữa Liên Xô (cũ) và Mỹ về vũ khí hạt nhân chiến lược suốt 24 năm (từ 1967 đến trước Hiệp định START - 1991)¹ nhưng không cắt giảm được một tên lửa nào. Thậm chí START cũng chỉ giảm được 25% kho vũ khí và chỉ là phần ít quan trọng trong bộ ba vũ khí chiến lược mà thôi². Thế mà chỉ với 5 tháng làm việc hợp tác, Nga và Mỹ đã nhất trí quyết định hủy bỏ 8.000 đầu đạn của mỗi bên. Tại sao như vậy?

Suốt từ năm 1961, khi Tổng Bí thư N. Khruchev khoe với Tổng thống J. Kennedy rằng, Liên Xô đã có phương tiện để bắn rơi các tên lửa đạn đạo của Mỹ (nếu chúng được phóng đến Liên Xô) đạt độ chính xác như là người ta dùng súng trường bắn rơi một con ruồi, thì cả Liên Xô và Mỹ đều nhảy vào "một trò chơi ú tim" của cái gọi là "đòn phủ đầu và đòn giáng trả"³. Cuộc chạy đua hạt

1. Hiệp định START là chữ viết tắt của Hiệp định cắt giảm vũ khí chiến lược giữa Mỹ và Liên Xô (cũ).

2. Bộ ba vũ khí chiến lược gồm: tên lửa đạn đạo hạt nhân, tàu ngầm hạt nhân và máy bay ném bom tầm xa.

3. Trong các học thuyết về chiến tranh hạt nhân có một khái niệm cơ bản là đánh đòn phủ đầu và đánh đòn giáng trả. Khi hai bên A và B có dự định tiến hành chiến tranh hạt nhân với nhau, bên nào tấn công trước thì gọi là đánh đòn phủ đầu, bên còn lại vẫn bảo tồn được lực lượng hạt

nhân Xô - Mỹ trong suốt mấy chục năm trời đó đã chẳng đem lại ưu thế cho bất kỳ bên nào, dù là ở lực lượng đánh đòn phủ đầu hay lực lượng đánh đòn giáng trả. Điều mỉa mai của trò chơi sức mạnh này là cả núi vũ khí hạt nhân đã được sản xuất ra quá thừa thãi, đến nỗi nó có sức công phá lớn gấp cả triệu quả bom ném xuống Hirôshima, không những không làm cho an ninh của Liên Xô và Mỹ tăng lên mà còn giảm đi so với khi chưa có vũ khí hạt nhân. Đặc biệt, vào những năm 1980, khi trong lĩnh vực kỹ thuật quân sự xuất hiện vũ khí chùm tia (beam weapon) thì vũ khí hạt nhân có nguy cơ trở nên bất lực. Tội tệ hơn nữa là khi cuộc chạy đua vũ trang đó cuối cùng đã chẳng dẫn đến một kết quả nào ngoài việc góp phần làm cho một siêu cường sụp đổ và một siêu cường suy yếu.

nhân của mình thì sẽ ra đòn giáng trả. Muốn bảo tồn được lực lượng phải có hệ thống chống tên lửa, như vậy học thuyết quân sự thiên về phòng thủ. Còn bên ra đòn trước là phải ưu tiên phát triển vũ khí tấn công, do vậy, học thuyết quân sự thiên về tấn công. Hai bên Liên Xô và Mỹ đã luôn phiến nhau giữ ưu thế về đòn phủ đầu và đòn giáng trả nên tác giả sử dụng hình ảnh "trò chơi ú tim", tức là lúc có, lúc không có ưu thế này (TG).

Đó là lý do tại sao người ta cắt giảm mạnh vũ khí hạt nhân và trở thành "bạn hữu" và "bạn hàng" của nhau. Song, nguyên nhân chủ yếu của hoạt động giải trừ quân bị lớn nhất lịch sử này lại ở chỗ khác. Đó là, lần đầu tiên sau gần một thế kỷ thù địch, Nga và Mỹ không còn là kẻ thù tư tưởng của nhau nữa. Giờ đây, sau sự sụp đổ của Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Liên bang Xô viết, cả hai cùng theo đuổi một mô hình thể chế chung: Chế độ cộng hòa tổng thống, kinh tế thị trường và dân chủ nghị viện. Chính điều này đã quyết định việc Nga và Mỹ loại trừ sự đe dọa quân sự đối với nhau và trở thành bạn của nhau.

Đồng minh?

Trong quá khứ, đã có lúc Liên Xô (cũ) và Mỹ là đồng minh của nhau (thời kỳ Chiến tranh thế giới lần thứ hai 1941 - 1945). Nội dung của tình trạng quan hệ đặc biệt này là cùng chống và đánh bại chủ nghĩa phát xít và chủ nghĩa quân phiệt. Lúc đó, tức là vào đầu những năm 1940, khi Đức và Nhật nổi lên thành đối thủ của Mỹ (trong khái niệm địa - chính trị) thì Mỹ đã liên minh với Liên Xô để chống lại lực lượng phát xít Đức và Nhật. Sau năm 1945, Liên Xô nổi lên là đối thủ của Mỹ (cả về địa - chính trị lẫn địa - kinh tế),

thì Mỹ đã quay lại liên minh với Nhật và Đức để chống Liên Xô. Truyền thống liên minh với kẻ thù cũ để chống đối thủ mới đó của Mỹ làm nảy sinh một câu hỏi là khi Nga không phải là kẻ thù nữa mà Nhật và Đức lại nổi lên trở thành đối thủ địa - kinh tế, và Trung Quốc được coi là đối thủ địa - chính trị còn lại của Mỹ, thì liệu Mỹ có liên minh với Nga để chống lại họ hay không?

Đối với nước Nga hiện nay, việc khắc phục khủng hoảng, "trở về với châu Âu" và khai thác tài nguyên Viễn Đông để tái thiết đất nước là những nhiệm vụ cần ưu tiên. Vì thế, rõ ràng Nga không thể có nhiều lợi ích trong việc trở thành đồng minh với một cường quốc ở mải Tây bán cầu (Mỹ) để chống các cường quốc Đông bán cầu là láng giềng, bằng việc theo đuổi một chính sách uyển chuyển đối với cả châu Âu, châu Á và Bắc Mỹ. Về phía mình, trong thế giới hậu Chiến tranh lạnh, mặc dù không thể hoặc không cần thiết lập nên liên minh Mỹ - Nga, nhưng Mỹ vẫn có thể sử dụng các mối quan hệ tốt với một nước Nga "Đông Âu" để làm đối trọng với một nước Đức "Tây Âu", một nước Nga "châu Á" đối trọng với một nước Nhật "Thái Bình Dương" và thậm chí một nước Nga có cùng thể chế với Mỹ làm đối trọng với một nước Trung Quốc không

cùng thể chế với Mỹ nhưng lại có chung biên giới với Nga. Còn nước Nga cũng sẽ sử dụng mối quan hệ tốt với một nước Mỹ có hệ thống vũ khí hiện đại nhất thế giới để nhắc nhở những người Đức và Nhật chó có lặp lại lịch sử làm gì, và với một nước Mỹ "châu Á - Thái Bình Dương" để làm đối trọng với các cường quốc khác nếu muốn độc chiếm ánh hường ở hai khu vực lớn nhất của châu Á - Thái Bình Dương là Đông Bắc Á và Đông Nam Á, nơi mà Nga không những tiếp quản những lợi ích truyền thống của Liên Xô (cũ) mà còn cần duy trì những quan hệ kinh tế vì nó phù hợp với trình độ của Nga hiện nay và có nhiều triển vọng trong tương lai.

Ngoài ra, vẫn như từ năm 1973 đến nay, người Nga và người Mỹ có chung lợi ích trong việc ngăn chặn một cuộc chiến tranh hạt nhân do một nước thứ ba khởi xướng dù họ là đồng minh của Nga hay của Mỹ. Cho nên, hiện nay, hai nước muốn thành lập hệ thống phòng thủ vũ trụ chung trên cơ sở chương trình SDI¹ của Mỹ. Nếu họ thiết lập

1. SDI là chữ tiếng Anh viết tắt từ "Strategic Defense Initiative" (Sáng kiến phòng thủ chiến lược), đây chính là học thuyết quân sự để bảo tồn lực lượng chiến lược hạt nhân cho việc đánh đòn giáng trả (BT).

được một hệ thống như vậy thì có nhiều khả năng cơ chế hai siêu cường đối địch Xô - Mỹ trong quá khứ sẽ chuyển thành hai cường quốc thỏa thuận Nga - Mỹ trong tương lai, cùng khống chế vấn đề an ninh chiến lược trên thế giới, và điều đó sẽ tạo ra tiền đề của một mối quan hệ đồng minh trong lĩnh vực an ninh chiến lược.

Đối thủ?

Nhưng hệ thống phòng thủ vũ trụ chung là "một trò chơi hai mặt". Nếu việc thiết lập hệ thống đó thất bại thì Nga và Mỹ lại phải tự lo liệu lấy vấn đề an ninh của riêng mình¹. Trong trường hợp đó thì cho dù Nga chỉ còn 1/3 kho vũ khí hạt nhân với 3.027 đầu đạn, nhưng về mặt lý thuyết, Nga vẫn là nước duy nhất trên thế giới có khả năng phá hủy hoàn toàn nước Mỹ. Cho nên, Mỹ vẫn cần tìm cách vô hiệu hóa lực lượng hạt nhân của Nga.

Trong thế giới "hậu Liên Xô", Mỹ có tham vọng làm người lãnh đạo duy nhất. Để làm được

1. Đúng như dự đoán, hơn 10 năm sau bài viết này, kế hoạch phòng thủ chung giữa Nga và Mỹ thất bại, từ giữa những năm 2000, hai nước lại theo đuổi việc xây dựng hệ thống phòng thủ của riêng mình (TG).

diều đó, Mỹ phải ngăn chặn bất kỳ nước nào có khả năng vươn lên tầm cỡ toàn cầu, mà trước hết là ngăn cản bất kỳ nước lớn thù địch nào khống chế được một khu vực mà tài nguyên ở đó có đủ để đem lại một sức mạnh toàn cầu. Theo Bộ Quốc phòng Mỹ, Liên Xô trước đây đã đạt được sức mạnh toàn cầu là do kiểm soát được tài nguyên trên lãnh thổ Liên Xô (chiếm 1/6 bờ biển đất). Mặc dù không kiểm soát hết nguồn tài nguyên đó, nhưng cho đến nay, Nga vẫn là nước có lãnh thổ lớn nhất và tài nguyên giàu có nhất thế giới. Nga là nước lớn duy nhất có thể tự túc được hầu như tất cả mọi tài nguyên chủ yếu để phát triển. Nga có 21 trong số 27 tài nguyên chiến lược; trong khi đó, Mỹ chỉ có 10. Số còn lại Nga chỉ nhập khoảng 50%, còn Mỹ phải nhập 80%, đặc biệt là các kim loại như: mangan, coban, crôm, platin... thì Mỹ phải nhập gần như 100%. Nguồn tài nguyên của nước Nga là nguồn tiềm lực vô tận tạo nên sức mạnh khổng lồ về kinh tế nếu như nó được huy động một cách hợp lý. Ngoài ra, nước Nga còn có đội ngũ trí thức mạnh vào bậc nhất thế giới. Cho nên, dù hiện nay Nga đang chìm đắm trong khủng hoảng, nhưng trong tương lai khi đã chuyển sang kinh tế thị trường với một xã hội mở cửa và khắc phục được các xung đột sắc

tộc thì nước Nga hoàn toàn có cơ sở để trở thành một siêu quốc gia kinh tế hùng mạnh.

Để ngăn chặn siêu quốc gia này quay trở lại tình trạng thù địch với mình, Mỹ đã cố gắng hướng và giúp Nga chuyển sang một thể chế giống với Mỹ. Nhưng kết quả có thể ngược lại với mong muốn của Mỹ. Vào năm 1946, khi Mỹ triển khai kế hoạch Marshall và kế hoạch tái thiết hậu chiến để khôi phục Tây Âu và Nhật Bản bị tàn phá sau Chiến tranh thế giới thứ hai, lúc đó không ai ngờ rằng 45 năm sau Đức và Nhật đã có thể trở lại tài trợ cho Mỹ trong chiến tranh (vùng Vịnh). Mặc dù điều xấu nhất đó có thể không xảy ra với Mỹ lần nữa, nhưng một nước Nga có vũ khí hạt nhân ngang với Mỹ, có kinh tế thị trường và nhà nước pháp quyền, đồng thời kiểm soát một nguồn tài nguyên lớn, đối đầu của thế giới thì trong một thời gian không xa có thể vươn lên thành đối tượng cạnh tranh toàn cầu với Mỹ. Sự va chạm lợi ích của hai nước lớn nhất sẽ khó tránh khỏi tình trạng đối đầu với nhau vào những khoảng thời gian nào đó trong tương lai.

Tóm lại, sự tương đồng về mặt thể chế đã làm quan hệ Nga - Mỹ có tính chất “bạn hữu”; sự thống nhất về lợi ích trong việc ngăn chặn chiến

tranh hạt nhân và khống chế, kiểm soát lĩnh vực an ninh chiến lược quốc tế cũng là yếu tố làm cho Nga và Mỹ phải hợp tác với nhau như những đồng minh. Tuy nhiên, sự va chạm về lợi ích cường quốc toàn cầu trong tương lai lại tiềm ẩn yếu tố “đối thủ” trong quan hệ giữa hai nước. Do đó, quan hệ Nga - Mỹ buộc phải chia rẽ, pha trộn trong mình cả ba nội dung: bạn bè, đồng minh và đối thủ. Sự pha trộn này là sự phản ánh của mối quan hệ giữa một siêu cường đương đại với một thực thể đang kiểm soát 70% tiềm lực của một siêu cường đã giải thể¹ nhưng có xu thế muốn đi cùng đường với siêu cường còn lại. Vì vẫn là hai nước lớn nhất thế giới, nên quan hệ Nga - Mỹ vẫn có vai trò, vị trí rất quan trọng trong nền chính trị thế giới. Nhưng do mối quan hệ đó là kết quả của sự giằng co giữa ba trạng thái mâu thuẫn nhau (bạn bè - đồng minh - đối thủ), nên nó không còn có được vai trò quyết định đối với cục diện thế giới như quan hệ Xô - Mỹ đã có trong thế kỷ XX nữa.

Thế giới hậu Chiến tranh lạnh sẽ là thế giới đa cực với sự tham gia của nhiều lực lượng và

1. Tức Liên Xô cũ.

nhiều thành phần. Ngoài Nga và Mỹ còn có các nước lớn khác. Ngoài nước lớn còn có các nước tầm trung và nước nhỏ cũng như các tổ chức toàn cầu và khu vực. Ngoài quân sự, chính trị còn có kinh tế, khoa học kỹ thuật, văn hóa, xã hội... Tất cả những yếu tố đó sẽ làm cho cục diện thế giới trong thế kỷ XXI sẽ có nhiều biến động, đa dạng, phức tạp và biến đổi nhanh chóng, khó lường.

G7 - NHỮNG LỐI MỜN TRẢI THẨM ĐỘ*

G7 - tên chính thức là The Group of Seven¹ vừa họp Hội nghị cấp cao lần thứ 19 tại Tôkyô. Các nước G7 chỉ chiếm 12% dân số thế giới, nhưng chiếm đến 2/3 GNP, 1/2 ngoại thương và có lực lượng quân sự mạnh nhất thế giới, đã tổ chức liên tục 19 hội nghị cấp cao trong 19 năm qua². Thời gian và dữ kiện giờ đây đã đủ để có thể có một sự nhìn nhận nào đó khả dĩ về nó.

“Bong bóng xà phòng” và “mũi tên bay lạc”

Hội nghị cấp cao lần thứ 19 của G7 tại Tôkyô (Nhật Bản) diễn ra trong khung cảnh nửa bi kịch,

* Bài viết đăng trên Tạp chí Quan hệ quốc tế, số 46, tháng 8/1993.

1. G7 là Diễn đàn chính trị và kinh tế liên chính phủ, bao gồm bảy nước: Mỹ, Nhật Bản, Đức, Anh, Pháp, Italia và Canada (BT).

2. Tính đến thời điểm bài viết được đăng (năm 1993) (BT).